

Compatibility between Qur'anic Education Stories in Elementary Stage and Aspects of Education

Maryam Nassaj¹, Esmat Hemati²

¹ Department of Islamic Studies, Farhangian University, Tehran, Iran (**Corresponding author**). m.nassaj@cfu.ac.ir

² Department of Islamic Studies, Farhangian University, Tehran, Iran.
e.hemmati@cfu.ac.ir

Abstract

Nowadays, storytelling is an effective means in education and upbringing because it can convey important educational points from different aspects. In this regard, the purpose of the present research is to review and analyze to what extent stories in the *Qur'anic Course Book* through 6 stages of elementary school are based on 6 aspects of the fundamental transformation document of education and upbringing. The research method is descriptive content analysis and the obtained results were analyzed by Shannon Entropy. The results showed that in the *Qur'anic Education Book* of the elementary school, 22 stories are mentioned which deal with the following aspects: 19 cases about beliefs, prayers, and morality, 14 cases about social and political fields, 4 cases about aesthetic and artistic fields, 2 cases about biological and bodily fields, 2 cases about economic and professional fields, and 1 case about scientific and technological fields. Among aspects under review, beliefs, prayers, and morality with the data load of 0.97 and the importance factor of 0.30 have gained the highest attention while scientific and technological aspects with the data load of 0.0003 and the importance factor of 0.0009 have gained the least attention.

Keywords: Qur'anic Stories, *Qur'anic Education Book*, Elementary Stage, Education, Shannon Entropy.

Received: 2023/10/07; **Received in revised form:** 2023/10/22; **Accepted:** 2023/11/11; **Published online:** 2023/11/16

How To Cite: Nassaj, M. & Hemati, H. (2023). Compatibility between Qur'anic Education Stories in Elementary Stage and Aspects of Education. *Research Quarterly of Islamic Education and Training*, 4(4), p. 109-129. <https://doi.org/10.22034/RIET.2023.15514.1221>

Publisher: Farhangian university

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/>

Article type: Research Article

میزان همسویی داستان‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی با ساحت‌های تربیت

مریم نساج^۱، عصمت همتی^۲

^۱ گروه آموزشی معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

m.nassaj@cfu.ac.ir

^۲ گروه آموزشی معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. e.hemmati@cfu.ac.ir

چکیده

امروزه داستان، ابزاری مؤثر در تعلیم و تربیت شمرده می‌شود. می‌توان از این طریق نکات مهم تربیتی را از ابعاد مختلف بیان داشت. در این راستا، هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل میزان تطابق داستان‌های کتاب آموزشی قرآن شش پایه براساس شش ساحت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است. جامعه مورد بررسی شامل کتاب‌های درسی آموزش قرآن دوره ابتدایی جمهوری اسلامی ایران بوده، و محدوده پژوهش شامل داستان‌های کتاب‌های مذکور است. روش پژوهش توصیفی، و از نوع تحلیل محتوا است. داده‌های حاصل با استفاده از آنتروپی شانون، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که در کتاب‌های آموزش قرآن ابتدایی، ۲۲ داستان مطرح شده است. ۱۹ مورد به ساحت اعتقادی، عبادی، اخلاقی، ۱۴ مورد به ساحت اجتماعی و سیاسی، ۴ مورد به ساحت زیبایی‌شناختی و هنری، ۲ مورد به ساحت زیستی و بدنی، ۲ مورد به ساحت اقتصادی و حرفه‌ای، ۱ مورد به ساحت علمی و فناوری اشاره شده است. از میان ابعاد مورد بررسی، بُعد اعتقادی، عبادی، و اخلاقی با میزان بار اطلاعاتی ۰/۹۷ و ضریب اهمیت ۰/۳۰، بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است و بُعد علمی و فناوری با میزان بار اطلاعاتی ۰/۰۰۳ و ضریب اهمیت ۰/۰۰۹، کمترین میزان توجه را به خود اختصاص داده است.

کلیدواژه‌ها: داستان‌های قرآنی، کتاب آموزش قرآن، مقطع ابتدایی، تربیت، آنتروپی شانون.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۵؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۳۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۲۱؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۲/۰۸/۲۵
استناد به این مقاله: نساج، مریم؛ همتی، عصمت (۱۴۰۲). میزان همسویی داستان‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی با ساحت‌های تربیت. پژوهش در

آموزش معارف و تربیت اسلامی، ۴(۴)، ص ۱۰۹-۱۲۹. <https://doi.org/10.22034/RIET.2023.15514.1221>

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir>

نوع مقاله: پژوهشی

ناشر: دانشگاه فرهنگیان

۱. مقدمه

آموزش و پرورش جزو مهم‌ترین ارکان حیات اجتماعی بوده و با رشد و توسعه اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، هنری، پیوندی ناگسستگی دارد و هدف آن تربیت انسان‌هایی است که به رشد و تکامل دست یابند. فراگرفتن مهارت‌های گوناگون توسط دانش‌آموزان، جزو اولویت‌های اساسی این نظام است. یکی از وظایف تعلیم و تربیت، تعلیم دانش، مهارت و هنر است، تا فراگیران بتوانند در دنیای امروز، با همه پیچیدگی‌های آن، به عنوان انسان‌های موفق زندگی کنند. توجه به ساحت‌های گوناگون اعتقادی، عبادی و اخلاقی، اجتماعی و سیاسی، زیستی و بدنی، زیبایی‌شناختی و هنری، اقتصادی و حرفه‌ای، علمی و فناورانه، از جمله ساحت‌های تعلیم و تربیت است (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰). یاد دادن این مهارت‌ها در زندگی، برای ارتقای دانش‌آموزان در جهت داشتن زندگی سالم، شاد و مفید، لازم و ضروری است. سال‌های اولیه زندگی کودکان، اهمیت بسیار زیادی دارد. سال‌های اولیه و شروع زندگی آن‌ها، به خوبی به عنوان پایه‌ای برای آینده شناخته می‌شود (الیوت^۱، ۲۰۰۶). دوران کودکی دوران گران‌بهرانی است که کودکان آن را می‌سازند؛ سریع‌ترین پیشرفت از نظر رشد عاطفی، جسمی، شناختی و زبانی (کرین^۲، ۲۰۰۵) در این دوران است. کودکی مهم‌ترین دوره تکوین شخصیت انسان است (ملکی سفید دشتی، ۱۴۰۱). در روایات اسلامی هم توجه به این دوران و یاد دادن مهارت‌ها، بسیار سفارش شده است. در روایتی آمده است، مثل کسی که در کودکی مطلبی را فرامی‌گیرد، همانند حکاکای بر سنگ است (متقی، ۱۴۱۹ق، ج ۱۰، ص ۲۹۴). در روایت دیگری آمده است: «بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِئَةُ» (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۶، ص ۴۷)، «به فرزندان خود هرچه زودتر احادیث اسلامی را بیاموزید، قبل از آنکه مخالفین، بر شما سبقت گیرند». این روایت نشان می‌دهد که شکل‌گیری شخصیت فرزند در کودکی است؛ و توجه به این موضوع بسیار حائز اهمیت است. آینده یک کودک کاملاً به سال‌های نخستین و تحصیلات ابتدایی او بستگی دارد. یک آموزش ابتدایی مؤثر می‌تواند پایه‌های شخصیتی محکمی بسازد و راه‌هایی را برای موفقیت آینده باز کند. آموزش ابتدایی از اصلی‌ترین مقاطع آموزش بوده و هدف اصلی آن ارائه فرصت‌هایی برای دستیابی به رشد متعادل شناختی، عاطفی و روانی و حرکتی است (دین^۳، ۲۰۰۰). تعلیم درست در این مقطع می‌تواند به طور مثبت، اعتمادبه‌نفس را تقویت کند و مهارت‌هایی را

1. Elliott

2. Crain

3. Dean

که کودکان برای دستیابی به موفقیت در زندگی نیاز دارند، ارائه دهند (مک نیل^۱، ۲۰۱۱). فقدان آموزش می‌تواند منجر به بی‌سوادی و اثرات منفی مختلف دیگری شود که به توسعه بالقوه آن‌ها در درازمدت آسیب می‌رساند (آکیول^۲، ۲۰۰۰). ادراکی که دانش‌آموز از محیط دارد و کسب توانایی‌های مختلف، همه از دوران کودکی است (هافستاین و لونتنا^۳، ۲۰۰۴). لیکن آموزش در دوران کودکی با القای غیرمستقیم، بسیار بهتر خواهد بود، تا با القاء مستقیم و از طریق دستور و نهی. یکی از روش‌های القای غیرمستقیم، استفاده از قصه و داستان است.

قصه باعث می‌شود کودک یا نوجوان، هنگام رویارویی با چالش‌ها و سختی‌های زندگی، شیوه مدیریت بهتری را بیاموزد (کریمی، مهرانزون و جعفری، ۱۳۹۶). همچنین منجر به تقویت تفکر انتقادی کودکان، آشنایی با مسائل (تورس و راگا^۴، ۲۰۲۰)، افزایش اعتماد به نفس و خلاقیت در کودکان می‌گردد (کرستن^۵، ۲۰۱۵). اینکه معلم در ارائه داستان بتواند از راهبردهای زبانی و زبان بدن هم مثل حرکات، صدا، پشتیبان بصری و... استفاده کند، بسیار برای دانش‌آموزان مؤثر است. همچنین اینکه معلم حتی درک کودک از داستان را مورد بررسی قرار دهد، منجر به فهم کودک از داستان می‌شود (موری^۶، ۲۰۱۶). برانگیختن علاقه، توجه و کنجکاوی، واژگان را به یاد ماندنی نمودن، درگیر شدن با داستان، تسهیل درک اولیه، تکرار، دوباره بگو، از درون داستان فکر کنید، درونی کردن، همه این موارد امکان رشد را به کودک می‌دهد (بلند^۷، ۲۰۱۵). قصه منجر به درک بهتر چهارچوب ذهنی کودک، کاهش مقاومت و منفی‌کاری می‌گردد (عظیمی و اورند، ۱۴۰۰).

اهمیت و ضرورت این روش، خود را جایی نشان خواهد داد که داستان‌سرایی را یک روش کارآمد برای توسعه روانی - کلامی و تقویت اعتماد به نفس در مخاطب به‌شمار آورد، که می‌تواند یک محیط یادگیری مثبت را در دوران دبستان ایجاد کند (پانکال، ژرژسکاب و زهاریاب^۸، ۲۰۱۵). استفاده از روش قصه‌گویی باعث افزایش علاقه، انگیزه و پیشرفت دانش‌آموزان در تربیت اخلاقی آنها می‌گردد (نیرا، مدهاوا و

1. McNeill
2. Akyol
3. Hofstein & Lunetta
4. Torres & Raga
5. Kersten
6. Mour
7. Bland
8. PancaL, Georgescub & Zahariab

محد^۱، (۲۰۱۴). روش قصه‌گویی می‌تواند به القای ارزش‌های اخلاقی در کودکان کمک کند (پیازده^۲، ۱۹۶۵؛ کهلبرگ^۳، ۱۹۶۹). تعامل با هم‌سالان می‌تواند بر بلوغ اخلاقی کودکان تأثیر بگذارد (دیمون^۴، ۱۹۸۸). کودکان ارزش‌های اخلاقی را از طریق داستان و سناریوها یاد می‌گیرند. بعد از اینکه معلم داستانی را تعریف می‌کند، باید فرصتی به دانش‌آموزان برای ایجاد بحث و تعامل با هم‌سالان داده شود؛ به طوری که بتوانند از طریق حل مسئله و تعارض در آگاهی فردی و تصمیم‌گیری جمعی، یاد بگیرند که چه چیزی درست یا اشتباه است (نیرا و همکاران، ۲۰۱۴). یعنی معلم بتواند به روش قصه‌گویی خلاقیت دانش‌آموز را برانگیزد و نکات اخلاقی - تربیتی را بیان نماید و با توجه به اهداف، در شش ساحت تربیتی - اعتقادی، اخلاقی، عبادی، سیاسی - اجتماعی، زیستی - بدنی، زیبایی‌شناختی و هنری، اقتصادی و حرفه‌ای، علمی و فناوری، داستان‌های گوناگون بیان کرده و موجبات رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان را فراهم کند.

در کتاب‌های آموزش قرآن ابتدایی، محورهای مختلفی قابل بررسی است؛ از جمله این محورها قرائت قرآن، قواعد روخوانی، پیام قرآنی و همچنین داستان‌های قرآنی است. با توجه به اهمیت این داستان‌ها، با هدف ایجاد بستر رشد تربیتی، سنجش و تطبیق پیام داستان‌ها با ساحت‌های شش‌گانه تربیتی حائز اهمیت است؛ به این دلیل که می‌تواند موجب ارتقاء و نگارش بهتر کتاب‌های درسی، براساس مؤلفه‌های تربیتی تمام‌ساختی شود.

مرور پژوهش‌های پیشین پیرامون این مسئله نشان‌دهنده اقدامات و نتایجی راهگشا است که در ادامه به برخی از تحقیقات مرتبط اشاره می‌شود.

ظهرایی اصل و دولت دوست (۱۴۰۰)، در پژوهشی با روش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا، پیام‌های قرآنی کتاب درسی آموزش قرآنی را با شش ساحت تربیتی سند تحول بنیادین، مورد بررسی قرار داده و برای ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، ۹ مؤلفه، ساحت تربیت زیستی و بدنی، ۵ مؤلفه، ساحت زیبایی‌شناختی و هنری ۹ مؤلفه، ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی ۲۰ مؤلفه، ساحت اقتصادی و حرفه‌ای ۵ مؤلفه و ساحت تربیت علمی و فناوری ۹ مؤلفه استخراج کردند. در مجموع ۱۱۳ مرتبه به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی توجه شده است.

-
1. Nair, Madhawa & Mohd
  2. Piaget
  3. Kohlberg
  4. Damon

قربان‌پور آرانی، زارعی و باقری (۱۴۰۰)، نیز در تحقیقی محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی را از نظر میزان توجه به ساحت‌های تربیت در دو بازه قبل و بعد از سند تحول بنیادین، مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که در دوره قبل از اجرای سند تحول بنیادین، بیشترین ضریب مربوط به بُعد اعتقادی، عبادی، اخلاقی، اقتصادی و حرفه‌ای بوده و کمترین ضریب اهمیت مربوط به بعد زیستی و بدنی است. پس از اجرای سند تحول بنیادین، ضریب‌ها تغییر نکرده و میزان توجه به شش ساحت در این کتاب‌ها یکسان نمی‌باشد.

آقامحمدی (۱۳۹۸)، در تحقیقی با عنوان «تربیت حرفه‌ای در حاشیه: بررسی میزان انعکاس اهداف ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در متون درسی»، با روش توصیفی-پیمایشی، میزان مؤلفه‌های متون درسی را از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان دیواندره مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان داد که از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی، میزان توجه به ساحت‌های تربیتی اعتقادی، عبادی و اخلاقی، بسیار مطلوب، ساحت اجتماعی-سیاسی، زیستی-بدنی، علمی-فناوری نسبتاً مطلوب، و میزان توجه به ساحت تربیت زیبایی‌شناختی، اقتصادی-حرفه‌ای نسبتاً نامطلوب بوده است.

همچنین یزدانی، محمدی پویا و بیجنوند (۱۳۹۸)، در پژوهشی مصادیق ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین در قرآن کریم را به روش تحلیل محتوای کیفی از نوع قیاسی عملی، احصاء کردند. نتایج نشان داد که برای ساحت تربیت اعتقادی، عبادی، و اخلاقی ۴۳ مؤلفه، ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی ۱۵ مؤلفه، ساحت تربیت زیستی و بدنی ۴ مؤلفه، ساحت تربیت زیبایی‌شناختی و هنری ۴ مؤلفه، ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای ۲ مؤلفه و برای ساحت تربیت علمی و فناوری ۵ مؤلفه استخراج شده است.

عباس‌پور و همکاران (۱۳۹۸)، برای بررسی اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی تربیت اخلاقی دوره متوسطه اول، در پژوهشی ترکیبی و آمیخته، با توجه به سند تحول بنیادین، نقشه معرفتی طراحی کردند که رویکرد اصلی آن «فطرت‌گرایی توحیدی» است. هدف‌گذاری در این الگو براساس الگوی هدف‌گذاری برنامه درسی ملی است و به عناصر چهارگانه تعقل، ایمان، علم و عمل توجه دارد.

وفایی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی میزان توجه کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی به ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد در مجموع ۵۲۸ مرتبه به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین توجه شده است. از میان ابعاد، بعد علمی و فناوری بیشترین میزان و بعد اقتصادی و حرفه‌ای کمترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند.

محمدی پویا و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی به روش کیفی، با هدف تحلیل محتوای نهج‌البلاغه

براساس شش ساحت تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مصادیقی از نهج البلاغه را تحلیل کردند. برخی از پژوهش‌ها به بررسی میزان به‌کارگیری ساحت‌های تربیتی در کتب درسی پرداخته‌اند، مانند پژوهش ظهرابی اصل و دولت دوست (۱۴۰۰) که میزان به‌کارگیری ساحت‌ها در پیام‌های قرآنی کتاب قرآنی را مورد بررسی قرار داده و نشان دادند که در پیام‌های قرآنی آموزش ابتدایی، بیشتر از ساحت اجتماعی و سیاسی استفاده شده است.

پژوهش قربان‌پور و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی میزان استفاده از ساحت‌های تربیتی را در محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی قبل و بعد از سند تحول بنیادین را بررسی کردند. ساحت‌ها قبل و بعد از سند تحول بنیادین تغییری نکرده است. در برخی پژوهش‌های دیگر هم به صورت موردی دیدگاه معلمان در مورد ساحت‌ها در متون درسی، مورد بررسی و کنکاش قرار گرفته است. با توجه به تحقیقات پیشین، پژوهشی که به بررسی و تحلیل میزان تطابق داستان‌های قرآنی کتب آموزه قرآن ابتدایی، با ساحت‌های شش‌گانه تربیت پرداخته باشد، یافت نشد و این پژوهش اثری نوین و جدید بوده و درصدد است تا میزان توجه داستان‌ها به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی را بررسی کند. لذا سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که داستان‌های کتاب‌های قرآن دوره ابتدایی تا چه میزان با اهداف مورد نظر ساحت‌های سند تحول بنیادین مطابقت دارد؟

۲. روش پژوهش

این پژوهش با روش تحلیل محتوا انجام شده است. تحلیل محتوا تکنیکی برای توصیف عینی، و منظم از محتوای مربوطه، برای رسیدن به هدف نهایی تفسیر داده‌ها می‌باشد. در واقع در این روش خطوط اصلی یک متن شناخته، برجسته و تبیین می‌گردد. گاهی نه تنها به ارائه تصویر واقعیت در سطح می‌پردازد، بلکه در اعماق فرومی‌رود و علل و عوامل را مشخص می‌کند (ساروخانی، ۱۳۷۷). در تحلیل محتوا با رویکرد کتب درسی، سعی بر این است که یک روش پژوهش منظم برای توصیف عینی و کمی محتوای کتاب‌ها و متون برنامه درسی، یا مقایسه پیام‌ها و ساختار محتوا با اهداف مورد استفاده قرار گیرد (میرزاییان، ۱۳۸۵). جامعه مورد بررسی این پژوهش شامل بخش داستان‌های ۶ عنوان کتاب درسی آموزش قرآن است. برای تحلیل محتوا، ابتدا مولفه‌های مرتبط با ساحت‌های شش‌گانه یا نشانگرها تبیین شده، و سپس محتوا براساس آن چارچوب مورد بررسی قرار گرفته است.

تدوین سیاهه واری محتوا: براساس چارچوب مفهومی تدوین شده، سیاهه واری محتوا تدوین گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی و کاربرست معادلات آنتروپی شانون استفاده شد. بر این اساس، آمار توصیفی برای به دست آوردن و مقایسه فراوانی نشانگرها، و تکنیک آنتروپی شانون

برای یافتن ضرایب اهمیت هر نشانگر، به کار گرفته شد. معمولاً روش‌های پردازش داده‌ها در تحلیل محتوا به صورت غیرجبرانی و بر اساس فراوانی هر مقوله بنا شده است، که دارای مشکلات محاسباتی و نظری هستند و در نتیجه کاربرد آنها را محدود ساخته و از اعتبار آنها کم می‌کنند. با این حال برای مرتفع ساختن این نقیصه می‌توان از مدل‌های جبرانی مانند تکنیک آنتروپی شانون استفاده کرد. براساس این شیوه، ابتدا نشانگرها، مؤلفه‌ها را به تناسب هر پاسخگو (کتاب‌های درسی قرآن) در قالب فراوانی شمارش گردید و سپس بر اساس جدول فراوانی، مراحل زیر انجام شد.

مرحله اول: ماتریس فراوانی‌های جدول فراوانی باید بهنجار شوند که برای این کار از رابطه زیر

استفاده شد:

$$P_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{i=1}^m F_{ij}} \quad (i = 1, \dots, m \text{ و } j = 1, \dots, n)$$

که در این فرمول P_{ij} هنجارشده ماتریس فراوانی، F_{ij} فراوانی نشانگر، n تعداد نشانگرها، i شماره پاسخگو، m تعداد پاسخگو؛ j شماره نشانگر است. در این مرحله پژوهشگر در واقع فراوانی نسبی هر نشانگر (مؤلفه‌ها) در یک کتاب معین را نسبت به پنج کتاب قرآن دیگر به دست می‌آورد.

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر نشانگر محاسبه گردید و در ستون‌های مربوط قرار داده شد. برای این کار

از رابطه زیر استفاده گردید:

$$E_j = \frac{1}{\ln(m)} \sum_{i=1}^m [P_{ij} \ln(P_{ij})]$$

در این رابطه E_j بار اطلاعاتی و $\ln$ تابع لگاریتم در مبنای e است.

بار اطلاعاتی در واقع توزیع و پراکندگی یک نشانگر معین را در شش کتاب نشان می‌دهد. بار اطلاعاتی برعکس فراوانی، حاکی از آن نیست که از یک نشانگر چه تعداد در کتاب‌ها وجود دارد، بلکه نشان می‌دهد که یک نشانگر خاص در بین شش کتاب، چگونه پراکنده شده است. این نکته نیز حائز اهمیت است که اگر فراوانی مطلق و فراوانی هنجارشده یک نشانگر، صفر باشد، لگاریتم آن بی‌نهایت می‌شود و محاسبات ریاضی برای E_j و W_j غیرممکن می‌گردد. لذا برای حل این مشکل، مقادیر فراوانی صفر با عدد کوچک $0/000001$ جایگزین شده‌اند.

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی نشانگرها، ضریب اهمیت هریک از نشانگرها محاسبه شد. هر

نشانگری که دارای بار اطلاعاتی باشد، از درجه اهمیت W_j بیشتری برخوردار است. درجه اهمیت، بار اطلاعاتی (توزیع) یک نشانگر را نسبت به بار اطلاعاتی نشانگرهای دیگر مقایسه می‌کند.

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^n E_j}$$

۳. یافته‌ها

در این پژوهش داستان‌های کتاب آموزش قرآنی، به صورت تفکیک در شش ساحت مورد بررسی قرار گرفته و نوع ربط و توجه به آیات تبیین شد. در کتاب آموزش قرآن، بخشی به عنوان داستان یا قصه آیه آمده که داستان‌ها را بیان نموده است.

جدول ۱- بررسی داستان‌های پایه اول ابتدایی براساس شش ساحت تربیتی

ردیف	عنوان	محتوای داستان	ساحت‌ها	آیات مربوطه	صفحه
۱	داستان نان	کاشتن گندم و نحوه تهیه نان	اقتصادی- حرفه‌ای، اجتماعی- سیاسی	الحمد لله	۲۷
۲	داستان هدیه پدر بزرگ	دادن هدیه‌ای به پدر بزرگ	اخلاقی، اجتماعی- سیاسی	«و بالوالدین احسانا»	۳۶
۳	مهربان‌ترین معلم	پیامبر اکرم (ص) بهترین معلم است	اعتقادی، عبادی، اخلاقی، اجتماعی- سیاسی	«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ» (ناس، ۱) «مَلِكِ النَّاسِ» (ناس، ۲)، «إِلَهِ النَّاسِ» (ناس، ۳) ...»	۴۴
۴	هدیه باارزش	تشکر امام حسین (ع) از معلم قرآن فرزند خود	اعتقادی، عبادی، اخلاقی، اجتماعی- سیاسی		۴۷
۵	داستان کلاس قرآن	برخورد امام حسن (ع) با کودکان	اعتقادی، عبادی، اخلاقی، اجتماعی- سیاسی	«رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا» (طه، ۱۱۴)	۶۶
۶	قصه پیامبران خدا	حضرت محمد (ص)، حضرت عیسی (ع)، حضرت موسی (ع)، حضرت ابراهیم (ع)، حضرت نوح (ع)	اعتقادی، عبادی، اخلاقی	—	۷۰
۷	کودکی حضرت موسی (ع)	تولد حضرت موسی (ع)	اعتقادی، عبادی، اخلاقی، اجتماعی- سیاسی		۷۴

در پایه اول ابتدایی، هفت داستان در نظر گرفته شده که خود داستان ذکر نشده است و فقط از تصاویر استفاده شده و با توجه به تصاویر، خود معلم باید داستان را بیان کند و از میان شش ساحت، اصلاً به ساحت‌های زیستی، بدنی، علمی و فناوری اشاره نشده است؛ ساحت زیبایی‌شناختی و هنری هم اگر استفاده از تصاویر در نظر گرفته شود، شامل این ساحت می‌شود؛ ولیکن به مؤلفه‌های این ساحت اصلاً اشاره نشده است.

از جهت مرتبط بودن تصویر به آیات مربوطه هم، برخی از داستان‌ها به آیات ربطی ندارد، مثلاً داستان هدیه باارزش، به سوره ناس مربوط نیست.

جدول ۲- بررسی داستان‌های پایه دوم ابتدایی براساس شش ساحت تربیتی

ردیف	عنوان	محتوای داستان	موضوع ساحت‌ها	ساحت‌ها	آیات قرآن مربوطه	صفحه
۱	فتح مکه	داستان فتح مکه	رحمت پیامبر (ص) پیروزی اسلام	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، سیاسی- اجتماعی، زیبایی شناختی و هنری	«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَ الْفَتْحُ» (نصر، ۱)، «وَ رَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا» (نصر، ۲)، «فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا» (نصر، ۳)	۴۴
۲	کودک خدایپرست	داستان حضرت ابراهیم (ع) که از کوچکی بت نمی‌پرستید.	توحیدی بودن ابراهیم (ع) و نپرستیدن بت، امر به معروف و نهی از منکر ابراهیم	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی- سیاسی	«وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ عَازِرْ أَتَجِدُ أَصْنَامًا عَالِهَةً إِنِّي أَنْتَكَ وَ قَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ» (انعام، ۷۴)	۵۴
۳	اصحاب فیل	داستان اصحاب فیل	قدرت خداوند نابودی دشمنان باری خداوند	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی- سیاسی	«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ» (فیل، ۱)...	۶۵
۴	قهرمان بت‌شکن	داستان حضرت ابراهیم (ع) و شکستن بت‌ها	توحید، شجاعت	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی- سیاسی	«وَ تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ» (انبیاء، ۵۷) ... «قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذُكِّرُهُمْ يُقَالُ لَهُ» «إِبْرَاهِيمُ» (انبیاء، ۶۰)	۸۷
۵	باغی میان آتش	داستان حضرت ابراهیم (ع) و گلستان شدن آتش	توکل	اعتقادی، اخلاقی، عبادی اجتماعی-سیاسی	«قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْجُبُونَ» (صافات، ۹۵) ... «وَ قَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيِّئِينَ» (صافات، ۹۹)، «رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ» (صافات، ۱۰۰)	۱۰۰

در پایه دوم ابتدایی، پنج داستان بیان شده است. تصاویری که برای داستان‌ها ذکر شده، به زیبایی طراحی نشده است. در این پایه فقط به ساحت‌های اعتقادی، اخلاقی، عبادی، و اجتماعی-سیاسی اشاره شده و دیگر ساحت‌ها بیان نشده است. البته ذکر این نکته لازم است که با توجه به اینکه کتاب آموزش قرآن است، قاعدتاً بیشترین ساحتی که به آن پرداخته می‌شود، ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی است. لیکن با توجه به این ساحت و اهمیت آن، مطالبی که بیان می‌شود، باید هدف‌دار ذکر شود؛ به عنوان مثال برای داستان فتح مکه، معلم می‌تواند به امکان پیروزی با تکیه و اعتماد به خداوند، عزت مؤمنین، رحمت، سعه صدر، انعطاف‌پذیری، بخشش و گذشت پیامبر (ص) اشاره کند.

در بحث «کودک خدایپرست»، فقط معلم به دنبال ذکر داستان نباشد، بلکه به توحیدی بودن و اینکه انسان خدا را در هر کاری در نظر داشته باشد، اشاره کند. در داستان «اصحاب فیل» قدرت خداوند و نابودی دشمنان را بیان کند، هدف اصلی مهم است، نه پرداختن به نکات ریز داستان، یا نقل‌های بی‌اعتبار درباره چگونگی هلاکت و حرکت اصحاب فیل که معلم از اصل موضوع غافل گردد. در داستان «باغی میان آتش»، بیان شجاعت حضرت ابراهیم و اشاره به آیه «وَ قَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيِّئِينَ» (صافات، ۹۰)،

اینکه خداوند انسان را راهنمایی می‌نماید، می‌تواند برای دانش‌آموزان اثرگذار باشد.

جدول ۳- بررسی داستان‌های پایه سوم ابتدایی براساس شش ساحت تربیتی

ردیف	عنوان	محتوای داستان	موضوع ساحت‌ها	ساحت‌ها	آیات قرآن مربوطه	صفحه
۱	چشمه زمزم	داستان حضرت ابراهیم (ع) و هاجر و مهاجرت به سرزمین مکه و جوشش چشمه زمزم	توکل، توحید، تحمل سختی‌ها و صبر	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	«وَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَ اجْنُبْنِي وَ بَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ» (ابراهیم، ۳۵)، «... رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ مَيْمَنَةِ الْمَذْهَبِ رَبَّنَا لِتَقِيمُوا الصَّلَاةَ... (ابراهیم، ۳۷)، «رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ» (ابراهیم، ۴۰)...	۶۸
۲	پیامبری حضرت موسی (ع)	داستان سفر حضرت موسی (ع) به مدین، ملاقات حضرت شعیب، رسیدن به پیامبری، نشان دادن معجزه در ایشان، (اژدها شدن عصای ایشان، درخشان شدن دست ایشان مانند ماه تابان)	اعتقاد به نبوت، یاری خداوند، معجزات پیامبران، توحید، دعا و خواستن از خداوند	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی-سیاسی	«وَ أَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى (طه، ۱۳)، «إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَ أَمِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي» (طه، ۱۴)، «... قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي (طه، ۲۵)، «وَ يَسِّرْ لِي أَمْرِي (طه، ۲۶) ...»	۸۰
۳	به سوی مبارزه بزرگ	حضرت موسی (ع) با هارون به سوی فرعون رفت و با نشان دادن معجزاتش، او را به خداپرستی دعوت کرد.	قدرت و عزیز بودن خداوند، توحید، معجزه حضرت موسی (ع)	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی-سیاسی	«إِذْ تَمْشِي ... آذِهِبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ» (طه، ۴۳)، «فَقَوْلًا لَهُ قَوْلًا لَيْتًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ»، «(طه، ۴۴)، «... قَالَ رَبَّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ» (طه، ۵۰)	۹۲
۴	پیروزی حضرت موسی (ع)	غلبه حضرت موسی (ع) بر ساحران فرعون و ایمان آوردن ساحران	توحید و قدرت خداوند	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی-سیاسی	«لَعَلَّنَا نَتَّبِعَ السَّحْرَةَ إِنْ كَانُوا هُمْ الْغَالِبِينَ» (شعراء، ۴۰)، «فَلَمَّا جَاءَ السَّحْرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّا لَنَأْمُرُكَ أَنْ نَكُونَ مِنَ الْغَالِبِينَ» (شعراء، ۴۱) ...	۱۰۴
۵	صبح پیروزی	دفاع مسلمانان در برابر دشمن و پیروزی در جنگ با رشادت‌های امام علی (ع) و نازل شدن سوره والعدایات	صبر، اعتقاد به ائمه، یاری خداوند	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماع-سیاسی	«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ الْعَادِيَاتِ صَبْحًا» (عادیات، ۱)، «فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا»، «فَالْمَغِيرَاتِ صُبحًا» (عادیات، ۲)، «فَأَتْرُنَّ بِهِ نَقْعًا» (عادیات، ۳)، «فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا» (عادیات، ۵) ...»	۱۱۷

در پایه سوم ابتدایی هم ۵ داستان آمده است که بیشترین ساحت‌ها مربوط به ساحت اعتقادی، عبادی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی است و دیگر ساحت‌ها ذکر نشده‌اند. نکته مهم هم در این پایه، توجه به هدف اصلی آیات است. به طور مثال، در داستان چشمه زمزم می‌توان به توکل، توحید، تحمل سختی‌ها و صبر

اشاره نمود. در آیات ۳۵-۴۱ سوره ابراهیم، دو مرتبه به موضوع «اقامه نماز» اشاره شده است. معلم می‌تواند بر این نکته تأکید داشته باشد که در داستان پیامبری حضرت موسی (ع)، بحث از اقامه نماز و شرح صدر خواستن از خداوند است، اینکه یک موضوع مثل «نماز» برای خداوند قابل اهمیت است و خیلی به آن تأکید می‌شود، باید به خوبی برای دانش‌آموزان تبیین گردد، تا به اهمیت آن پی ببرند. در داستان «به سوی مبارزه بزرگ»، بیان این نکته یعنی با «قول لَین» و «گفتار نیک»، به سراغ فرعون رفتن، مهم است؛ هر چند در داستان به این نکته اشاره نشده است؛ توجه دادن دانش‌آموزان به این مباحث بسیار اهمیت دارد.

جدول ۴- بررسی داستان‌های پایه چهارم ابتدایی براساس شنش ساحت تربیتی

ردیف	عنوان	محتوای داستان	موضوع ساحت‌ها	ساحت‌ها	آیات قرآن مربوطه	صفحه
۱	حرف‌های آسمانی	بت‌پرستان به صورت پنهانی به نزدیکی خانه حضرت محمد(ص) رفته و صدای صوت ایشان را گوش می‌دادند.	بلاغت قرآن و زیبایی آیات قرآن	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی-سیاسی، زیبایی‌شناختی و هنری	«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ» (واقعه، ۱)، «لَيْسَ لَوْعَتِهَا كَأَذِيَّةٍ» (واقعه، ۲)، «خَافِضَةً رُافِعَةً» (واقعه، ۳)، «إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا» (واقعه، ۴)، «وَبَسَّتِ الْجِبَالُ بَسًا» (واقعه، ۵)، «فَكَانَتْ هَبَاءً مُتَّبَثًا...» (واقعه، ۱-۱۵)	۲۲
۲	حضرت زکریا و مریم	داستان حضرت زکریا و حضرت مریم	عنايت خداوند، عبادت حضرت مریم	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	«... إِذْ قَالَتْ امْرَأْتُ عِمْرَانُ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» (آل عمران، ۳۵) «... كَلَّمَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ» (آل عمران، ۳۷)	۵۰
۳	حضرت زکریا و یحیی	تولد حضرت یحیی	بشارت یحیی، طلب فرزند صالح از خداوند	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی-سیاسی، زیستی-بدنی	«هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ» (آل عمران، ۳۸)، «فَتَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُنْزِلُكَ يَحْيَى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ» (آل عمران، ۳۹) ...	۷۷

در پایه چهارم، داستان حضرت زکریا(س) و حضرت مریم(س) آمده است، این آیات اشاره به «اقامه نماز» دارند؛ از جمله نکات لطیف آیات ۳۸ و ۳۹ سوره آل عمران این است: «هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ» (۳۸)، «فَتَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُنْزِلُكَ بِحَبِيٍّ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ» (۳۹)، «هنگامی که حضرت زکریا از خداوند طلب فرزند می‌کند، دعای ایشان در هنگام «اقامه نماز در محراب مستجاب» می‌شود.

جدول ۵- بررسی داستان‌های پایه پنجم ابتدایی براساس شش ساحت تربیتی

ردیف	عنوان	محتوای داستان	موضوع ساحت‌ها	ساحت‌ها	آیات قرآن مربوطه	صفحه
۱	بشارت	مهمانان حضرت ابراهیم(ع) و بشارت اسحاق	بشارت اسحاق	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، زیستی و بدنی	نیامده است	۳۰
۲	عزیر زنده می‌شود	داستان عزیر و زنده شدن مردگان	اعتقاد به معاد، زنده شدن مردگان	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	«أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْبَةٍ وَ هِيَ خَاوِبَةٌ عَلَى غَرُوبِهَا قَالَتْ أُنَى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ... فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَتْ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (بقره، ۲۵۹)	۵۶
۳	عاقبت فرعون و فرعونیان	داستان نجات موسی(ع) و پیروانش و غرق شدن فرعونیان	پیروزی یاران موسی(ع)، یاری خداوند از حق، نابودی ظالمان	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی-سیاسی، زیستی و بدنی	«لَعَلَّنَا نَتَّبِعَ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمْ الْغَالِبِينَ» (شعراء، ۴۰) ... «فَلَمَّا تَرَى الْجَمْعَانَ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرِكُونَ» (شعراء، ۶۱) «قَالَ كَلَّا إِنْ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ» (شعراء، ۶۲) «فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَ آيَةً وَ إِنْ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ عَنَّا إِيَاتِنَا لَغَافِلُونَ» (یونس، ۹۲)	۹۰

در پایه پنجم، سه داستان آمده است: در داستان «عزیر زنده می‌شود»، آنچه قابل توجه است، اینکه بحث معاد و اعتقاد به زنده شدن مردگان، جزو اهداف اصلی است و خداوند قادر و تواناست. معلم با پرداختن به نقل‌های مختلف، از هدف اصلی داستان دور نشود.

در داستان «عاقبت فرعون و فرعونیان» هم می‌توان به آیه «إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ» (شعراء، ۶۲) اشاره کرده و صحنه را اینگونه برای دانش‌آموزان ترسیم نمود که اصحاب فرعون به موسی و یارانش رسیده و با دریا روبرو شدند، اما موسی بیان می‌کند پروردگaram مرا هدایت خواهد نمود. توجه دادن به این نکته مهم است که مومن هیچ‌گاه به ناامیدی و بن‌بست نمی‌رسد و اگر به خداوند تکیه کند، حتماً نصرت خداوند شامل حالش می‌شود.

جدول ۶- بررسی داستان‌های پایه ششم ابتدایی براساس شش ساحت تربیتی

ردیف	عنوان	محتوای داستان	موضوع ساحت‌ها	ساحت‌ها	آیات قرآن مربوطه	صفحه
۱	شق القمر	معجزه پیامبر اسلام(ص)	معجزه پیامبر(ص)	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ «افْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انشَقَّ الْقَمَرُ» (۱)، «وَ إِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا وَ يَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ» (قمر، ۲)	۴۳
۲	تولدی دیگر	داستان فضیل بن عیاض	توبه، بلاغت آیات قرآن	زیبایی‌شناختی و هنری، اجتماعی-سیاسی	«أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ...» (حدید، ۱۶)	۶۷

ردیف	عنوان	محتوای داستان	موضوع ساحت‌ها	ساحت‌ها	آیات قرآن مربوطه	صفحه
۳	فانتحان بی‌سپاه	داستان مباحله	پذیرش اسلام	اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اجتماعی- سیاسی	«فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْهَلْ فَتَجْعَلْ لُنَفْسِنَا وَ لِلَّذِينَ عَلَى الْكَذِبِينَ» (آل عمران، ۶۱)	۷۱
۴	مادر فلزات	داستان ذوالقرنین	مبارزه با ظلم، به‌کارگیری علم و دانش در کار	علمی-فناوری، اقتصادی-حرفه‌ای،	«وَ أَنْزَلْنَا الْخُلَيْدَ فِيهِ بِأَسْ شَدِيدٍ وَ مَنفِعٍ لِلنَّاسِ» (حدید، ۲۵) «قال هذا رَحْمَةٌ مِّنْ رَّبِّي» (کهف، ۹۸)	۷۹
۶	رطب خورده، منع رطب کی کند؟	چگونگی نصیحت کردن پیامبر(ص) به کودک	عالم با عمل	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَعْمَلُونَ» (صف، ۲)	۹۷

در پایه ششم ابتدایی، نسبت به پایه‌های دیگر، به ساحت‌های مختلف اشاره شده است. به داستان معجزه پیامبر(ص) در مورد شق القمر، داستان فضیل بن عیاض که انسان خوبی نبوده است و ایمان می‌آورد، داستان مباحله و داستان ذوالقرنین و داستان نوع برخورد پیامبر(ص) در برخورد با کودک و چگونگی نصیحت کردن پیامبر(ص) اشاره شده است. داستان‌ها در این پایه، تقریباً جامع‌تر و کامل‌تر، از نظر توجه به ساحت‌های گوناگون است.

۴. میزان توجه به ابعاد مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در داستان‌های کتاب آموزش قرآن دوره ابتدایی

در این پژوهش به تحلیل محتوای داستان‌های کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی براساس ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش پرداخته شده و یافته‌های حاصل در جدول (۷) آمده است.

جدول ۷- میزان توجه به ابعاد مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در داستان‌های کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی

داستان‌های قرآنی شش پایه	اعتقادی، اخلاقی، عبادی		سیاسی و اجتماعی		زیبایی‌شناختی و هنری		زیستی و بدنی		اقتصادی و حرفه‌ای		علمی و فناوری		کل
	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	
اول	۴۱/۷	۵	۵۰	۶	۰	۰	۰	۰	۸/۳	۱	۰	۰	۲۳/۰۸
دوم	۴۵/۴۶	۵	۴۵/۴۶	۵	۹/۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱/۱۵
سوم	۵۵/۵۶	۵	۴۴/۴۴	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷/۳۱
چهارم	۴۲/۸۶	۳	۲۸/۵۷	۲	۱۴/۲۹	۱	۱۴/۲۹	۱	۰	۰	۰	۰	۱۳/۴۶

داستان‌های قرآنی شش پایه	اعتقادی، اخلاقی، عبادی		سیاسی و اجتماعی		زیبایی‌شناختی و هنری		زیستی و بدنی		اقتصادی و حرفه‌ای		علمی و فناوری		کل
	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	درصد	فرلوانی	
پنجم	۶۰	۳	۲۰	۱	۰	۰	۲۰	۱	۰	۰	۰	۵	۹/۶۲
ششم	۳۷/۵	۳	۲۵	۲	۱۲/۵	۱	۰	۰	۱۲/۵	۱	۱۲/۵	۸	۱۵/۳۸
کل	۴۶/۱۵	۲۴	۳۸/۴۶	۲۰	۵/۷۷	۳	۳/۸۵	۲	۳/۸۵	۲	۳/۸۵	۱	۱۰۰

براساس نتایج مندرج در جدول (۷)، بیشترین توجه مربوط به ساحت اعتقادی، عبادی، اخلاقی با ۴۶/۱۵ درصد، و به ترتیب در پایه پنجم، سوم، دوم، چهارم، اول، و ششم عبارت است از ۶۰ درصد، ۵۵/۵۶ درصد، ۴۵/۴۶ درصد، ۴۲/۸۶ درصد، ۴۱/۷ درصد، ۳۷/۵ درصد؛ که بعد از توجه به ساحت سیاسی - اجتماعی با ۳۸/۴۶ درصد، به ترتیب مربوط به پایه اول، دوم، سوم، چهارم، ششم و پنجم با ۵۰ درصد، ۴۵/۴۶ درصد، ۴۴/۴۴ درصد، ۲۸/۵۷ درصد، ۲۵ درصد، ۲۰ درصد، قرار دارد.

کمترین توجه مربوط به ساحت علمی و فناوری ۱/۹۲ درصد است که اصلاً در داستان‌های پایه اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم، به آن توجه نشده و هیچ داستانی با این محوریت وجود ندارد. بعد از آن کمترین توجه مربوط به ساحت اقتصادی، حرفه‌ای، زیستی و بدنی با ۳/۸۵ درصد است. ساحت اقتصادی و حرفه‌ای فقط در داستان‌های پایه اول و ششم، و زیستی و بدنی در پایه چهارم مورد اشاره قرار گرفته‌اند. با توجه به جدول (۷)، میزان یکسانی ساحت‌ها در شش پایه دیده نمی‌شود و توجه به برخی ساحت‌ها بیشتر بوده، در حالی که به برخی ساحت‌ها هیچ توجهی در پایه‌های گوناگون نشده است.

جدول ۸- داده‌های بهنجار شده میزان توجه به ابعاد مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در داستان‌های کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی

ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش						
داستان‌های قرآنی شش پایه	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	سیاسی و اجتماعی	زیبایی‌شناختی و هنری	زیستی و بدنی	اقتصادی و حرفه‌ای	علمی و فناوری
اول	۰/۲۰۸	۰/۳۰۰	۰	۰	۰/۵۰۰	۰
دوم	۰/۲۰۸	۰/۲۵۰	۰/۳۳۳	۰	۰	۰
سوم	۰/۲۰۸	۰/۲۰۰	۰	۰	۰	۰
چهارم	۰/۱۲۵	۰/۱۰۰	۰/۳۳۳	۰/۵۰۰	۰	۰
پنجم	۰/۱۲۵	۰/۰۵۰	۰	۰/۵۰۰	۰	۰
ششم	۰/۱۲۵	۰/۱۰۰	۰/۳۳۳	۰	۰/۵۰۰	۱

در جدول شماره (۸) نمرات بهنجار شده مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در داستان‌های کتاب‌های آموزه قرآن دوره ابتدایی آمده است. پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از فرمول مرحله دوم روش شانون،

مقدار بار اطلاعاتی هر یک از مولفه‌ها به دست آمد که داده‌های حاصل در جدول (۹) گزارش شده است.

جدول ۹- مقدار بار اطلاعاتی توجه به ابعاد مؤلفه‌ای ساحت‌های شش‌گانه در داستان‌های کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی

ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش						
ابعاد	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	سیاسی و اجتماعی	زیبایی‌شناختی و هنری	زیستی و بدنی	اقتصادی و حرفه‌ای	علمی و فناوری
بار اطلاعاتی	۰/۹۸۲	۰/۹۱۵	۰/۶۱۵	۰/۳۸۹	۰/۳۸۹	۰/۰۰۳

تحلیل داده‌های مندرج در جدول (۹) حاکی از این است که بُعد اعتقادی، اخلاقی، عبادی، سیاسی و اجتماعی بیشترین، و بعد علمی و فناوری کمترین بار اطلاعاتی را دارند. جهت آگاهی از ضریب اهمیت ساحت‌ها، پردازش در سطح بالاتری انجام شد که داده‌های آن در جدول (۱۰) آمده است.

جدول ۱۰- ضریب اهمیت توجه به ابعاد و مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در داستان‌های کتاب‌های آموزش قرآن دوره ابتدایی

ساحت‌های شش‌گانه تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش						
ابعاد	اعتقادی، اخلاقی، عبادی	سیاسی و اجتماعی	زیبایی‌شناختی و هنری	زیستی و بدنی	اقتصادی و حرفه‌ای	علمی و فناوری
ضریب اهمیت	۰/۲۹۸۲۱	۰/۲۷۷۸۶	۰/۱۸۶۷۶	۰/۱۱۸۱۳	۰/۱۱۸۱۳	۰/۰۰۰۹

داده‌های مندرج در جدول (۱۰) نشان می‌دهد که بیشترین ضریب اهمیت مربوط به بعد اعتقادی، اخلاقی، و عبادی (۰/۲۹۸۲۱)، و کمترین ضریب اهمیت مربوط به بعد علمی و فناوری (۰/۰۰۰۹) است. بعد زیستی، بدنی، اقتصادی، و حرفه‌ای اهمیت یکسانی دارند.

۵. نتیجه‌گیری

این پژوهش به بررسی داستان‌های قرآنی دوره ابتدایی در کتاب آموزش قرآن پرداخته و میزان تطابق آن را با اهداف مورد نظر ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین مطابقت داده است. برخی از پژوهش‌ها مانند پژوهش یزدانی و همکاران (۱۳۹۸)، محمدی پویا و همکاران (۱۳۹۴)، مؤلفه‌های شش‌ساحت را با توجه به آیات قرآن کریم، نهج‌البلاغه، و سند تحول بنیادین استخراج نموده‌اند. برخی نیز مانند پژوهش قربان‌پور آرنی و همکاران (۱۴۰۰) که بر محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی است، ساحت‌ها را قبل و بعد از سند تحول بنیادین مور بررسی قرار داده و تفاوت خاصی در آن دیده نشده است. به نظر می‌رسد ساحت‌های تربیتی بیشتر به صورت یک حالت شعارگونه است و کمتر به صورت صحیح به کار گرفته می‌شود.

آنچه در بیشتر پژوهش‌ها مورد کنکاش قرار گرفته، میزان استفاده از این ساحت‌ها در کتب درسی است، مانند پژوهش عباس‌پور و همکاران (۱۳۹۸)، یزدانی و همکاران (۱۳۹۸)؛ و نپرداختن به ساحت‌ها به صورت یکسان و عدم توجه به ساحت‌های علمی و فناوری، اقتصادی و حرفه‌ای، زیبایی‌شناختی و هنری است. چندان به این ساحت‌ها توجه نشده است؛ در حالی که هرکدام از این ساحت‌ها در جای خود بسیار حائز اهمیت هستند. لیکن نکاتی قابل تأمل است که در ادامه بیان می‌شود:

۱. چون کتاب آموزش قرآن است، انتظار می‌رود ساحت اعتقادی، عبادی، و اخلاقی در آن بیشتر از دیگر ساحت‌ها باشد و شاید این امر لازمه کار است؛ چنانکه در پژوهش یزدانی و همکاران (۱۳۹۸) هم که مصادیق ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین در قرآن کریم احصاء شده است، ساحت تربیت اعتقادی، عبادی، و اخلاقی، از همه مولفه‌های دیگر بیشتر است.

۲. در داستان‌های پیامبران باید به نکات اصلی و هدف اصلی اشاره شود. به دنبال جزئیات بودن، مقصود را محل می‌کند. در آیه «سَبِّحُوا لَهُمْ ثَلَاثَةَ رَابِعِهِمْ وَ يَقُولُونَ خَمْسَةَ سَادِسَهُمْ كَلْبَهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَ يَقُولُونَ سَبْعَةَ وَ ثَمَانِيَهُمْ كَلْبَهُمْ...» (کهف، ۲۲)، خداوند بیان می‌کند که: برخی خواهند گفت تعداد اصحاب کهف سه تن بودند و چهارمین آنها سگشان بود، برخی گویند پنج تن و ششمین آنها سگشان بود و...؛ خداوند می‌فرماید که اهمیت کار مهم است؛ آنها راه خداپرستی پیشی گرفتند و خداوند هم یاریشان نمود، هدف و اصل ماجرا مهم است. برای داستان‌های قرآنی هم پرداختن به هدف اصلی اهمیت دارد، نه اینکه در شاخه‌های فرعی به جدال پرداخته شود. در داستان‌ها نباید خیلی به جزئیاتی که اثر و فایده‌ای ندارد، پرداخته شود؛ بلکه به اصل و هدف داستان و آیاتی که برای تبیین آن آمده است، باید پرداخته شود. به طور مثال در داستان «فتح مکه»، رحمت و سعه صدر و گذشت پیامبر (ص) با توجه به آیات سوره نصر تبیین گردد، یا در داستان «کودک خداپرست» پایه دوم، به توحیدی بودن اشاره گردد، یا در داستان «اصحاب فیل» به قدرت خداوند که هدف اصلی داستان است اشاره شود، و نه نقل‌های بی‌اعتبار که اثری ندارد؛ یا در داستان «باغی میان آتش»، اینکه خداوند انسان‌ها را تنها نمی‌گذارد و تبیین و شرح آیه «وَ قَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَبِّحِينَ» (صافات، ۹۰) انجام شود. در داستان‌ها اشاره کردن به آیات مربوطه، بحث توحید و اعتقاد به معاد و برانگیختن انسان‌ها و اقامه نماز، بسیار حائز اهمیت است؛ چنانکه ائمه (ع) سفارش نمودند که اعتقادات را در سنین کودکی به فرزندان خود بیاموزید.

۳. در پایه اول ابتدایی داستانی ذکر نشده است و خود معلم باید داستان را با توجه به تصویر بیان کند. همچنین به ساحت زیستی، بدنی، علمی و فناوری و زیبایی‌شناختی اصلاً اشاره نشده است و برخی آیات هم ربطی به تصویر بیان شده ندارد. در پایه دوم، تصاویر به زیبایی طراحی نشده است. در پایه سوم، اشاره

به بحث «اقامه نماز» در آیات مختلف می‌تواند برای دانش‌آموزان مسئله ایجاد کند و نماز برایشان امری مهم نشان داده شود. در پایه چهارم، برخی از آیات مرتبط با داستان نیست، مثلاً در داستان «حرف‌های آسمانی» می‌توان به بلاغت آیات قرآن اشاره کرد و آیات ۱ تا ۱۵ سوره واقعه که آمده، به نظر می‌رسد با داستان مرتبط نیست.

۴. نتایج حاصل حاکی از آن است که در ۲۲ داستان ذکر شده، ۵۲ مرتبه به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی (اعتقادی، اخلاقی، عبادی، سیاسی- اجتماعی، زیستی- بدنی، زیبایی‌شناختی و هنری، اقتصادی و حرفه‌ای، علمی و فناوری) اشاره شده است. ۱۹ بار به ساحت اعتقادی، عبادی، و اخلاقی؛ ۱۴ بار به ساحت اجتماعی و سیاسی؛ ۴ بار به ساحت زیبایی‌شناختی و هنری؛ ۲ بار به ساحت زیستی و بدنی؛ ۲ بار به ساحت اقتصادی و حرفه‌ای؛ و ۱ بار به ساحت علمی و فناوری اشاره شده است. از میان ابعاد مورد بررسی، بُعد اعتقادی، عبادی، و اخلاقی با میزان بار اطلاعاتی ۰/۹۷ و ضریب اهمیت ۰/۳۰، بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است، و بعد علمی و فناوری با میزان بار اطلاعاتی ۰/۰۰۳ و ضریب اهمیت ۰/۰۰۹، کمترین میزان توجه را داشته است.

۵. با توجه به اهمیت داستان و اینکه داستان باعث ایجاد حس کنجکاوی، کمک به قدرت تخیل‌سازی، پیوستگی منطقی و یاد دادن مهارت‌های مختلف و نکات تربیتی می‌شود، و چهارچوب ذهنی کودک را می‌سازد و منجر به رشد متعال شناختی، عاطفی، روانی و حرکتی می‌گردد و باعث تقویت اعتماد به نفس و موفقیت در زندگی می‌گردد، به نظر می‌رسد توجه به ساحت‌های دیگر تربیتی هم حائز اهمیت است، مثلاً در بین ۵۲ مؤلفه اشاره شده به ساحت‌های مختلف، فقط در ۲ مورد به ساحت زیستی و بدنی، ۲ مورد به ساحت اقتصادی و حرفه‌ای و ۱ مورد به ساحت علمی و فناوری اشاره شده است. با توجه به جدول شماره (۱۰)، میزان یکسانی ساحت‌ها در شش پایه دیده نمی‌شود و توجه به برخی ساحت‌ها بیشتر بوده، در حالی که به برخی ساحت‌ها هیچ توجهی در پایه‌های گوناگون نشده است.

۶. پیشنهادهای کاربردی

۱. آنچه مهم است اینکه، از میان اهداف مطرح شده، در هر درس و قصه‌ای، هدف به ترتیب اولویت برای معلم مشخص شود، تا معلم بهتر بتواند تدریس داشته باشد، حتی کتاب راهنمای معلم، متناسب با ساحت‌های تدریس نیست؛ در حالی که در سند تحول بنیادین، به ساحت‌ها اهمیت زیادی داده شده است، اما هنوز کتاب‌ها بر این مبنا نوشته نشده است.

۲. برای هر داستان می‌توان به دانش‌آموزان تکلیف داد و اهداف را به خوبی برای او تبیین نمود، تا یک داستان مشابه از خودش یا از منابع داستانی معرفی کند، مثلاً برای کلاس پنجم و ششم، جلد اول کتاب

«داستان راستان» شهید مطهری مناسب است.

۳. دریافت پیام‌های تربیتی از یک داستان مهم است، اگر پیام سیاسی - اجتماعی یک داستان ضعیف است، می‌توان از داستان‌های دیگری استفاده نمود و به ساحت‌های دیگر هم توجه کرد. برخی داستان‌ها نیز برای پایه ابتدایی مناسب نیست؛ به طور مثال داستان «حضرت زکریا و مریم» هرچند در مورد عبادت و رزق آسمانی بیان شده است، اما برای مخاطب این مطلب بیان می‌شود که حضرت مریم چگونه باردار شده، در حالی که این داستان برای این سن مناسب نیست.

۴. در پایه اول، داستان با عنوان «کودکی حضرت موسی (س)» اصلاح شود؛ زیرا تولد ایشان در قرآن بیان شده و از کودکی سخنی نیامده است، و برای پایه اول داستانی بیان نشده و فقط تصویر است، در حالی که می‌توان از تصاویر جذاب‌تر و دلنشین‌تر هم استفاده نمود.

۵. داستان‌ها بر مبنای مراحل رشد روانشناسی بازنگاری شود. در تمام دوران ابتدایی، هدف اصلی ایجاد سازگاری اخلاقی، و رشد اعتقادی، عبادی و اخلاقی است. همچنین در کنار آن می‌توان از ساحت زیبایی‌شناختی بهره برد. در مجموع در زمینه زیبایی‌شناختی کار ویژه‌ای ارائه نشده است. ساحت زیبایی‌شناختی خیلی ضعیف است، در حالی که در دوره ابتدایی باید این ساحت تقویت شود، تا ترس‌ها و نگرانی‌ها بیهوده و ضعیف گردد.

— منابع —

قرآن کریم.

- آقامحمدی، جواد (۱۳۹۸). تربیت حرفه‌ای در حاشیه: بررسی میزان انعکاس اهداف ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در متون درسی. *رشد آموزش علوم اجتماعی*، شماره ۸۰.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۷). *روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی: اصول و مبانی*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- سند تحول بنیادین. تهران: شورای انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.
- ظهربای اصل، مهران؛ دولت دوست، حسین (۱۴۰۰). بررسی پیام‌های قرآنی کتب آموزش قرآن ابتدایی براساس ساحت‌های شش‌گانه تربیت. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، شماره ۳۱.
- عباس‌پور، علی؛ عصاره، علیرضا؛ سبحانی‌نژاد، مهدی؛ احقر، قدسی (۱۳۹۸). طراحی و اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی تربیت اخلاقی دوره متوسطه اول با تأکید بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۱۶(۳۰)، ص ۱۶۹-۱۸۳.
- عظیمی، محمدحسن؛ اورند، سمیه (۱۴۰۰). مروری بر اثربخشی قصه‌گویی در ارتقای سلامت روان کودکان. *راهبردهای نو در روانشناسی و علوم تربیتی*، شماره ۹، ص ۷۲-۸۳.
- قربان‌پور آرانی، حسین؛ زارعی، عباس؛ باقری، سمیه (۱۴۰۰). مقایسه میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی قبل و بعد از اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *مطالعات برنامه درسی ایران*، ۱۶(۶۲)، ص ۱۷۹-۱۹۶.
- کریمی، ناهید؛ مهران‌پور، داریوش؛ جعفری، علیرضا (۱۳۹۶). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی به روش قصه‌گویی بر مؤلفه‌های اخلاقی دانش‌آموزان ابتدایی. *ایتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۷(۲)، ص ۱۴۹-۱۶۶.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۶۵). *الکافی*. تصحیح علی‌اکبر غفاری. تهران: دارالکتب الإسلامیه، ج ۶.
- متقی، علی بن حسام‌الدین (۱۴۱۹ق). *کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال*. بیروت: دارالکتب العلمیه، ج ۱۰.
- محمدی پویا، فرامرز؛ صالحی، اکبر؛ مومینند، فاطمه (۱۳۹۴). تحلیل محتوای نهج‌البلاغه براساس ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *پژوهشنامه نهج‌البلاغه*، ۳(۱۰).
- ملکی سفیددشتی، سمیرا (۱۴۰۱). بازکاوی مفاهیم قصه‌گویی مبتنی بر مؤلفه‌های هوش هیجانی و اخلاقی و تاثیر آن بر سازگاری و تاب‌آوری دانش‌آموزان. *پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۵(۴۷).
- میرزاییان، وحیدرضا (۱۳۸۵). *تولید کتاب درسی الکترونیک: فرصت‌ها و چالش‌ها*. تهران: انتشارات سمت.
- وفایی، رضا؛ فضل‌الهی قمشی، سیف‌اله؛ طالعی‌فرد، احمد (۱۳۹۶). بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲(۳).
- یزدانی، فریدون؛ محمدی پویا، فرامرز؛ بیجیوند، زهرا (۱۳۹۸). احصاء مصادیق ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در قرآن کریم. *پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*، ۹(۱۹)، ص ۸۷-۱۱۱.
- Akyol, H. (2000). *Olumlu Ö÷renmeye Uygun Bir Ortam Oluúturma, SÖnÖf Yönetimi*. Ankara: Nobel

YayÖn Da:ÖtÖm.

- Bland, J. (2015). *Oral storytelling in the Primary English Classroom*. In: J. Bland (Ed.), *Teaching English to young learners. Critical issues in language teaching with 3-12 year olds* (pp. 183–198).
- Crain, W. (2005). *Theories of development: Concepts and Applications*. New Jersey: Pearson.
- Damon, W. (1988). *The moral child*. New York: Free Press
- Dean, J. (2000). *Improving Childrens Learning, Educational Management Series*. London: Routhledge.
- Elliott, A. (2006). *Early childhood education: Pathways to quality and equity for all children*. ACER Press, Australia.
- Hofstein, A. & Lunetta, V.N. (2004). The laboratory in science education: Foundations for the twenty-first century. *Science Education*, 88(1), p. 28–54.
- Kersten, S. (2015). *Language development in young learners: The role of formulaic language*. In: J. Bland (Ed.), *Teaching English to young learners. Critical issues in language teaching with 3-12 year olds* (pp. 129–145). Bloomsbury.
- Kohlberg, L. (1969). *Stage and sequence: The Cognitive-developmental approach to socialization*. In: D.A. Goslin (ed.) *Handbook of socialization theory and research* (p.347-480). Chicago: Rand McNally.
- McNeill, K. (2011). Elementary students' views of explanation, argumentation, and evidence and their abilities to Gü İcan Mıhladiz and Meltem Duran: *Procedia - Social and Behavioral Sciences. Journal of Research in Science Teaching*, 48(7), p. 793-823.
- Mourˆ ao, S. (2016). Picturebooks in the primary EFL classroom. *Children's Literature in Language Education Journal*, 4(1), p.25-43.
- Nair, S.M., Mohd Yusof, N. & Hong, S.C. (2014). Comparing The Effects of The Story Telling Method and The Conventional Method on The Interest, Motivation and Achievement of Chinese Primary School Pupils. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, No. 116, p. 3989-3995.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.878>
- Panc, I., Georgescub, A. & Zahariab M. (2015). Why children should learn to tell stories in primary school? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 187, p. 591-595.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.110>
- Piaget, J. (1965). *The moral judgment of the child*. New York: The Free Press.
- Reyes-Torres, A. & Portal'es Raga, M. (2020). Multimodal approach to foster the multiliteracies pedagogy in the teaching of EFL through picturebooks: The Snow Lion. Atlantis. *Journal of the Spanish Association of Anglo-American Studies*, 42(1), p. 94-119.